

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ผ่านมามุ่งเน้นให้อำนาจรัฐในการควบคุมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนมากเกินไป โดยภาครัฐเข้ามาจัดการทั้งระบบ จึงไม่มีพื้นที่ให้ผู้เสียหายและสังคมเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา กล่าวคือ ภาครัฐมิได้ให้ความสำคัญต่อผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญาเท่าที่ควร มุ่งเน้นแต่จะควบคุมและฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ทำให้เกิดปัญหา “คนล้นคุก” เด็กกระทำความผิดล้นสถานพินิจ สถานการณ์ดังกล่าวไม่ใช่มาตรวัดความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมในสังคมไทย โดยจากการศึกษาพบว่า

1) ปัญหาในการสอบสวนและการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชน

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับเด็กซึ่งจะเติบโตเป็นอนาคตของชาติจึงได้ให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งมีเจตนารมณ์ในการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างชัดเจน และได้แก้ไขปรับปรุงวิธีการสอบสวนเด็กในคดีอาญา เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 คือให้ความสำคัญแก่เด็กที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เด็กที่เป็นพยานในคดีอาญา และเด็กที่เป็นผู้กระทำความผิดทางอาญาให้ดีที่สุด และจากสภาพปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องรวมทั้งสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน จะใช้วิธีการทวิเคราะห์หาเหตุผลภายใต้แนวความคิดทางกฎหมาย ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากฎหมายมีเจตนารมณ์พิเศษว่า กรณีที่เด็กตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดทางเพศ หรือการถูกทำร้ายในด้านต่างๆ ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจและอารมณ์ของเด็กอย่างรุนแรง

ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็ก จึงควรเป็นไปอย่างสุภาพอ่อนโยน โดยมุ่งที่จะคุ้มครองสภาพจิตใจของเด็กเป็นสำคัญ และสำหรับเด็กที่เป็นผู้กระทำผิด ควรเน้นทางด้านการศึกษาฟื้นฟูความประพฤติเด็ก เพื่อให้เป็นพลเมืองดีของประเทศไทยในอนาคต แต่การสอบสวนคดีอาญาในปัจจุบัน ผู้เขียนเห็นว่า ไม่ได้สำคัญในประเด็นเกี่ยวกับเด็กเหล่านี้ แต่ให้

ความสำคัญกับวิธีการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดทางอาญามาลงโทษให้ได้เท่านั้น บทบาทในการดำเนินการให้เกิดความคุ้มครอง พื้นฟูเด็กผู้เสียหายคืนกลับสู่สังคมอย่างปกติและปลอดภัย ยังไม่มีหน่วยงานใดให้ความสำคัญมากนัก ประกอบกับหลักการดำเนินคดีอาญานั้นให้ความสำคัญในการดำเนินคดีต่อผู้ต้องหา หรือจำเลยเพียงด้านเดียว โดยไม่คำนึงถึงสภาวะ หรือสวัสดิภาพของเด็กที่เป็นผู้เสียหาย พยาน หรือผู้กระทำความผิดเลย นอกจากนั้น การสอบสวนของพนักงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่ได้จัดอบรมให้พนักงานสอบสวน เพื่อให้มีความชำนาญในการสอบสวนเด็กในคดีอาญา นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ซึ่งมีบทบาทสูงในการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็ก และช่วยเหลือพนักงานสอบสวนในการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เพื่อจัดทำรายงานความเสียหายทางร่างกายและจิตใจที่เกิดขึ้นกับเด็กที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีอาญา ตลอดจนผลต่อเนื่องในอนาคตของเด็ก เพื่อให้ศาลหรือหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมนำไปประกอบการพิจารณาตัดสินจะส่งผลให้การพิจารณาคดีเกิดความเป็นธรรม และมาตรการให้คุ้มครองแก่เด็กที่เป็นผู้เสียหาย พยาน หรือผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ดี เมื่อได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด และกรมประชาสัมพันธ์หรือกระทรวงสาธารณสุข ขาดความพร้อมทั้งในด้านการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการคุ้มครองสิทธิเด็กในคดีอาญาอย่างแท้จริง ขาดแคลนเงินงบประมาณเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิเด็ก ขาดแคลนบุคลากรที่จะทำหน้าที่เป็นนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยา จึงทำให้ประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิเด็กในปัจจุบันไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากมีความบกพร่องในด้านสถานที่ทำการสอบสวนเด็กในคดีอาญา ที่จะต้องมีสถานที่สอบสวน กล่าวคือ จัดทำห้องสอบสวนเด็กในคดีอาญาให้ถูกต้อง กล่าวคือเป็นห้องสอบสวนที่ตั้งอยู่ติดกัน 2 ห้อง แต่มีผนังกันแยกออกจากกัน โดยสิ้นเชิง ห้องแรกเป็นห้องสอบสวนเด็กภายในห้องดังกล่าวจะมีเด็ก บุคคลที่เด็กร้องขอ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เท่านั้น นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์จะเป็นผู้ซักถามกับเด็กภายในห้องดังกล่าว มีการติดตั้งกล้องวีดีทัศน์วงจรปิด ใช้สำหรับการบันทึกภาพและเสียง การซักถามเด็กสามารถถ่ายทอดมาอีกห้องหนึ่งได้ และต้องทำสำเนาเก็บไว้ เพื่อใช้เป็นวัตถุพยานในศาลต่อไป ห้องที่สองจะมีพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ และทนายความ สามารถตั้งคำถามโดยการถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ที่ใช้หูฟังในการสื่อสาร บุคคลที่อยู่ในห้องที่สอง สามารถได้ยินและมองเห็นเหตุการณ์ที่นักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยาทำการสอบสวนหรือซักถามเด็ก ข้อมูลในประเด็นทั้งหลายดังกล่าวจึงเป็นปัญหาทั้งในข้อเท็จจริงและในข้อกฎหมายที่รอการแก้ไขต่อไป

2) ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

โดยระบบศาลคดีเด็กและเยาวชนยังคงพัฒนาไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปไว้ซึ่งทิศทางการพัฒนาไปสู่ความรอบรู้อย่างกว้างขวางในวิทยาการต่างๆ ดังเจตนารมณ์ของการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนจวบจนถึง พ.ศ. 2534 ซึ่งมีการปฏิรูประบบศาลคดีเด็กและเยาวชนครั้งใหญ่ โดยผนวกบทบาทการแก้ไขปัญหาคกรอบครัวให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น จึงเปลี่ยนชื่อ “ศาลคดีเด็กและเยาวชน” เป็น “ศาลเยาวชนและครอบครัว” แต่การทำงานของศาลเยาวชนและครอบครัวก็ยังคงประสบปัญหาในหลายประการ รวมทั้งยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์แห่งการจัดตั้งระบบความยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนขึ้นในประเทศ ดังนั้น เมื่อกฎหมายที่ใช้อยู่ได้แก่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ที่ผ่านมา ยังไม่อาจตรงตามวัตถุประสงค์จึงมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายพระราชบัญญัติจัดตั้งและวิธีพิจารณาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว โดยนำเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาช่วยเช่นเดิม ซึ่งเป็นที่มาที่เรียกว่า “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา” ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นบทบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้โอกาสแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่อที่ได้รับความเสียหายให้ได้รับการเยียวยาชดเชย ชดใช้ หรือทดแทนความเสียหายไม่ว่าจะเป็นตัวเงิน ชื่อเสียง การกระทำต่างๆ ในขณะเดียวกัน เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจะได้รับการดูแล เยียวยา บำบัด แก้ไขฟื้นฟูอย่างได้ผลชัดเจนและเป็นรูปธรรมตลอดจนจะเป็นการให้โอกาสแก่ชุมชนหรือสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา จึงเป็นมาตรการเสริมมิใช่มาตรการที่เข้าแทนที่กระบวนการพิจารณาคดีอาญาปกติ โดยช่วยส่งเสริมให้สังคมเป็นปึกแผ่นและมีความเป็นระเบียบ โดยผู้เขียนเชื่อว่าถ้าสังคมใดมีระเบียบ จำนวนอาชญากรก็จะลดลง ช่วยให้ผู้กระทำความผิดลดน้อยลง คดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลน้อยลงตามไปด้วย มาตรการนี้ยังนำเอาหลักการในเรื่องการไกล่เกลี่ยการประนอมข้อพิพาทมาใช้ควบคู่กันไป ด้วยเหตุผลที่ว่าเมื่อทุกคนพอใจที่จะประนีประนอมยอมความกันด้วยความสมัครใจด้วยความพอใจ ไม่มีใครบังคับ ข้อพิพาทในสังคมย่อมลดน้อยลงไปสู่ความปรองดอง สังคมย่อมสงบสุขตามมา กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญายังกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ พนักงานอัยการ ผู้อำนวยการสถานพินิจ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และเจ้าหน้าที่ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ให้ต้องปรับบทบาทเรียนรู้และเป็นมืออาชีพมากขึ้น

3) ปัญหาของบทบัญญัติว่าด้วยคำจำกัดความ

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ

กรอบคร่าว พ.ศ. 2553 หมวด 7 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตั้งแต่มาตรา 86 จนถึงมาตรา 94 บทบัญญัติดังกล่าวพบว่า ยังมีปัญหาในส่วนของบทบัญญัติว่าด้วยคำจำกัดความ กล่าวคือ บทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามีได้บัญญัติไว้ให้ชัดเจน และไม่มีคำนิยามไว้ในกฎหมาย แต่กลับบัญญัติถ้อยคำไว้กว้างๆ ทำให้เกิดปัญหาในการตีความและการนำไปปฏิบัติตามกฎหมายได้ เช่น บทนิยามคำว่า “สำนึกในการกระทำ” บทนิยามคำว่า “อาจกลับตนเป็นคนดีได้” และบทนิยามคำว่า “แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” ถ้อยคำในกฎหมายดังกล่าว ยังมีปัญหาในการพิจารณาแยกแยะว่าเพียงใดจึงจะถือเป็นการสำนึกในการกระทำหรืออาจกลับตนเป็นคนดีได้ ซึ่งเป็นปัญหาทั้งในข้อกฎหมายและในข้อเท็จจริงที่ต้องมีวิธีการหรือกระบวนการในการชี้วัด เพื่อคัดเลือกรับเข้าสู่การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่า ปัญหาดังกล่าวจะเป็นช่องว่างให้มีการนำเอามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้อันไม่ต้องตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางดังนี้

1) ปัญหาในการสอบสวนและการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชน

1.1) ควรให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการสอบสวนเด็กในคดีอาญา เช่น กระทรวงยุติธรรม กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข กรมประชาสงเคราะห์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สภานายความจัดทำข้อตกลงระหว่างหน่วยงาน และมีรูปแบบการทำงานที่ชัดเจน ทั้งในส่วนของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา ทนายความ โดยให้ทุกหน่วยงานข้างต้นร่วมกันกำหนดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และให้ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ให้ความคุ้มครองเด็กเป็นไปด้วยความราบรื่น ข้อตกลงดังกล่าวอาจอยู่ในรูปของระเบียบ หรือคู่มือปฏิบัติ กล่าวคือในข้อตกลงดังกล่าวจะต้องมีขั้นตอนการปฏิบัติที่มีความยืดหยุ่นไม่กำหนดอย่างเคร่งครัด สามารถปฏิบัติได้จริง การเตรียมสถานที่บันทึกภาพและเสียง ควรต้องมีการบอกให้เด็กทราบก่อนว่ามีการบันทึกภาพและเสียง นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ที่อยู่ร่วมกับเด็กในห้องสอบสวนเด็ก ก่อนเริ่มการสอบสวนเด็ก นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา จะต้องสร้างความคุ้นเคยกับเด็กก่อน จะต้องสรุปประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคดีให้นักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยาทราบถึงข้อมูลเบื้องต้น เพื่อประโยชน์ในการซักถามเด็กเสร็จจากการสอบสวนเด็กแล้ว ผู้ร่วมรับฟังการสอบสวนเด็กในคดีอาญาต้องลงลายมือชื่อบนม้วนเทป และรายงานประจำวันธุรการ ทั้งนี้ คู่มือปฏิบัติดังกล่าว ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด หากได้มีการกระทำใดๆ ที่จงใจกระทำเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่คดีแล้ว ผู้มีส่วนได้เสีย

หรือผู้ร่วมรับฟังการสอบสวนเด็กในคดีอาญา สามารถโต้แย้งหรือคัดค้านการกระทำนั้นได้เพราะไม่เช่นนั้นแล้วการเทปบันทึกภาพและเสียงดังกล่าวก็จะกลายเป็นแค่วัตถุพยานที่มีน้ำหนักน้อยในการรับฟังพยานศาล

ในการจับเด็กที่เป็นผู้หญิงนั้น ในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ความคุ้มครองผู้ต้องหาที่เป็นเด็กผู้หญิงดังเช่นการค้นตัวผู้ต้องหาซึ่งเป็นผู้หญิงซึ่งต้องกระทำโดยสุภาพและให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหญิงหรือหญิงอื่นเป็นผู้ทำการค้นตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 แต่การจับเด็กผู้หญิงนั้นยังไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเช่นกับการค้นตัว

ดังนั้นเพื่อมิให้เด็กหญิงซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหวาดกลัวและได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันอันซึ่งไม่กระทบซึ่งสิทธิของเด็ก ผู้เขียนเสนอให้บัญญัติกฎหมายโดยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหญิงเป็นผู้เข้าจับกุมตัวเด็กและเพิ่มบุคลากรตำรวจหญิงหรือหน่วยงานเฉพาะที่เป็นผู้หญิงเข้ามาดำเนินการในส่วนนี้ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในด้านการคุ้มครองเด็ก

1.2) ภาครัฐต้องจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดทำห้องสอบสวนเด็กในคดีอาญา อย่างเป็นสัดส่วนและเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก โดยมีอุปกรณ์และมีงบประมาณที่เพียงพอต่อการบริหารงานศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและสตรีของทุกศูนย์ฯ ทั่วประเทศ เพื่อให้การสอบสวนเด็กในคดีอาญาแยกเป็นสัดส่วนในสถานที่ที่เหมาะสม ดังนั้น ห้องสอบสวนเด็กในคดีอาญาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการปฏิบัติตามกฎหมาย หากรัฐสามารถจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดทำห้องสอบสวนเด็กในคดีอาญาให้แก่ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและสตรีทั่วประเทศได้ ห้องสอบสวนเด็กในคดีอาญาดังกล่าว จะเป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการร่วมรับฟังการสอบสวนเด็กในคดีอาญา ทั้งนี้ควรจัดทำห้องสอบสวนเด็กในคดีอาญาที่สมบูรณ์ มีอุปกรณ์ในการบันทึกภาพ และเสียงที่มีประสิทธิภาพ ให้มีห้องสอบสวนเด็ก จำนวน 2 ห้อง ห้องแรกต้องจัดให้เป็นห้องที่มีบรรยากาศเป็นมิตรกับเด็ก การตกแต่งภายในห้องไม่ต้องเป็นทางการ มีอุปกรณ์บันทึกภาพและเสียงที่ติดตั้งซ่อนไว้อย่างมิดชิด ขณะที่และนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาได้พูดคุยกัน อีกห้องหนึ่งเป็นห้องที่พนักงานสอบสวนพนักงานอัยการและทนายความ สามารถมองเห็นและได้ยินผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กและนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาตลอดเวลา หากไม่สามารถจัดห้องให้สามารถมองเห็นห้องสอบสวนเด็กได้ตลอดเวลา สมควรจัดให้มีการถ่ายทอดโทรทัศน์วงจรปิดมายังห้องพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและทนายความนั่งอยู่และต้องมีเครื่องมือสื่อสารที่สามารถติดต่อหรือตั้งคำถามผ่านนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาได้ เพื่อที่พนักงานสอบสวนจะได้ทำคำถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งทำบันทึกคำให้การที่ตรงกับภาพและเสียงที่บันทึกไว้ และควรจัดให้มีการจัดตั้งศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและสตรีขึ้นอย่างน้อยจังหวัดละ 1 แห่ง เพื่อเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติงาน และรัฐควรจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสม

กับปริมาณคดีในแต่ละท้องที่เพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานและเป็นการลดขั้นตอนในการเดินทางของผู้ที่มาพร้อมรับฟังการสอบสวนเด็กในคดีอาญาด้วย

1.3) สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรได้จัดให้มีการฝึกอบรมการสอบถามปากคำเด็กแก่พนักงานสอบสวนทุกคน เพื่อให้เข้าใจถึงเจตนารมณ์ในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และจะต้องจัดบรรจุในหลักสูตรการอบรมพนักงานสอบสวน โดยเป็นวิชาหนึ่งที่พนักงานสอบสวน ในสถานีตำรวจแห่งใดแห่งหนึ่ง อันจะเป็นการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีของพนักงานสอบสวนในการปฏิบัติต่อเด็ก ผู้บังคับบัญชาในสถานีตำรวจนั้นๆ ต้องให้ความสำคัญและสนใจถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กตามพระราชบัญญัตินี้

2) ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ตามมาตรา 86 และมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาปรับใช้เกี่ยวกับคดีเด็กหรือเยาวชนนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรผ่อนคลายนัยของกฎหมายลง เช่น เรื่องของอัตราโทษ เพราะหลักเรื่องอัตราโทษที่กำหนดไว้ในมาตรา 86 และมาตรา 90 น่าจะยังไม่เป็นไปตามหลักสากลของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือกรณีไม่เคยได้รับโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เพราะเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำสองบางคนอาจจะไม่ใช่ความผิดที่มีข้อหาร้ายแรงต่อสังคมและก็อาจกลับตนเป็นคนดีได้เช่นกัน หรือกรณีเกณฑ์ที่ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ก็ควรให้อำนาจผู้เกี่ยวข้องในคดีสามารถเสนอได้ หรือแม้แต่ฝ่ายผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาก็ตาม ก็น่าจะสามารถเสนอให้ใช้มาตรการพิเศษ แทนการดำเนินคดีอาญาได้ ทั้งนี้ หากเกณฑ์ของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอาจมีหลักที่ผ่อนคลายนัยกับหลักการใกล้เคียงคดีอาญาในคดีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้ต้องหา ก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายมากขึ้น

อีกทั้งในการคุ้มครองสิทธิเด็กควรต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกระบวนการยุติธรรมโดยไม่ควรมุ่งเน้นการควบคุมอาชญากรรม เพียงอย่างเดียวสถาบันครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นสถาบันแรกที่สำคัญในการสร้างรากฐานของชีวิต ดังนั้นนอกจากการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ผู้เขียนเห็นว่า ควรสร้างมาตรการในการส่งเสริมและพัฒนา โดยปรับบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกันอย่างยิ่ง เพื่อให้สอดคล้องส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันในกฎหมาย 3 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550

3) ปัญหาของบทบัญญัติว่าด้วยคำจำกัดความ

เกี่ยวกับคำจำกัดความต่างๆ ซึ่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในส่วนของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามิได้บัญญัติไว้ให้ชัดเจนนั้น เพื่อประโยชน์ในการตีความ ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการกำหนดในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาหรือที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้นำความหมายและคำอธิบายของคำจำกัดความที่สำคัญและเกี่ยวข้องและใช้ในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาปรับใช้ เช่น การสำนึกในการกระทำ ควรต้องเป็นคดีที่มีพฤติการณ์แวดล้อมที่ชัดเจน ต้องสามารถตรวจสอบได้ และอาจมีหลักการสำนึกในการกระทำเป็นขั้นตอน หากศาลมีข้อสงสัยตามสมควรหรือมีข้อเท็จจริงที่เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด ผู้ปกครอง ผู้เกี่ยวข้องแถลงให้ศาลทราบ ว่ามิได้สมัครใจหรือเต็มใจหรือมิได้สำนึกในความผิดที่ได้กระทำอย่างแท้จริง ต้องมีการหยิบยกให้ศาลทำการไต่สวนเพื่อตรวจสอบได้ การพิจารณาว่าได้สำนึกในการกระทำ หรือไม่อาจแยกการตรวจสอบในชั้นก่อนฟ้องและหลังฟ้องออกจากกัน โดยชั้นก่อนฟ้อง ตามมาตรา 86 ควรใช้รูปแบบคล้ายกับการต่อรองคำรับสารภาพที่มีคณะกรรมการมากกว่า 1 คน มิใช่ให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจตัดสินใจแต่เพียงผู้เดียว ส่วนในชั้นฟ้องคดีต่อศาลแล้วตามมาตรา 90 ควรให้อำนาจศาลในการไต่สวนแล้วมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป

อีกทั้งหลักกฎหมายในเรื่องการสำนึกในการกระทำความผิดของเด็กควรมีมาตรการทางกฎหมายที่แน่ชัดเป็นตัวอักษรเพื่อให้ง่ายต่อการใช้กฎหมาย การกระทำอย่างไรถือว่าเป็นการสำนึกในการกระทำความผิด เช่น การกำหนดช่วงเวลาเพื่อตรวจความประพฤติว่าการสำนึกผิดหรือไม่ การกำหนดช่วงเวลาในการบำเพ็ญประโยชน์ รวมถึงการเยียวยาในส่วนของค่าเสียหาย ผู้เสียหายควรจะได้รับ การเยียวยาอย่างแท้จริง ไม่โดนทอดทิ้งให้ต้องกลับมาเรียกร้องค่าเสียหายอีกครั้ง เป็นต้น

4) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 นับว่าเป็นแนวคิดที่ทันสมัยมาก แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษามาตรการทางกฎหมาย อาจก่อให้เกิดปัญหาทางปฏิบัติต่างๆ ที่ตามมาในกระบวนการยุติธรรม เช่น การมุ่งคุ้มครองสิทธิเด็กมากเกินไป อาจเกิดปัญหาความสงบเรียบร้อยในสังคมได้ หรือปัญหาในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในขั้นตอนต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และเอกชน จึงควรต้องร่วมมือในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรือที่พึงจะเกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมในทุกๆ ขั้นตอน มิใช่ปล่อยให้ปัญหาที่รุนแรง ซึ่งอาจยากในการแก้ไขเยียวยาได้

ในประการสุดท้ายผู้เขียนเห็นว่าภาครัฐควรมอบหมายภารกิจในการส่งเสริมสนับสนุนกิจการเด็กหรือเยาวชนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามนโยบาย “ถ่ายโอน” ภารกิจของรัฐบาล เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน และรู้ปัญหาประชาชนมากที่สุด ได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เช่น การใช้ “กระบวนการยุติธรรมทางเลือก” แก่เด็กหรือเยาวชน อาทิ วิธีการหันเหออกจากกระบวนการยุติธรรม หรือ โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะทั้งหลายดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าจะส่งผลให้เป็นไปได้ตามเจตนารมณ์ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิผลในการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กได้ดียิ่งขึ้น อันจะทำให้เด็กที่เป็นผู้กระทำความผิด พยานหรือผู้เสียหายได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เริ่มต้นในชั้นสอบสวน โดยมีความเชื่อมั่นว่าจะได้รับการคุ้มครองสิทธิตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นั้นเอง